

5. Про Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ: Закон України від 22 лютого 2006 р. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>

6. Порядок проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або органів місцевого самоврядування: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 червня 2000 р. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>

7. Інструкція про порядок проведення службових розслідувань в органах внутрішніх справ України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 6 грудня 1991 р. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>

8. Про затвердження Інструкції про порядок організації та проведення службового розслідування і службової перевірки в митній службі України: Наказ державної митної служби України від 13 серпня 2010 р. - [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua>

9. Адушкин Ю.С. Дисциплінарное производство в СССР. - Под ред. засл. деятеля науки РСФСР доктора юрид. наук проф. В.М. Манохина. - Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1986. - 128 с.

10. Бородін І. Дисциплінарна відповідальність та дисциплінарне провадження // Право України. - 2006. - № 12. - С. 93-97.

11. Ващук О.Л. Юридична відповідальність публічних службовців / за ред. О.Л. Ващук [Кашук О., Легін Л., Дембіцька Т.]. - Львів: Наше право, 2012. - 176 с.

12. Картузова І.О. Адміністративно-процедурне право: навч.-метод. посіб. / І.О. Картузова, А.Ю. Осадчий. - О.: Юрид. л-ра, 2008. - 288 с.

13. Корнута Л.М. Аналіз окремих законодавчих аспектів процедури притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності в Україні // Актуальні проблеми європейської інтеграції: зб. статей з питань європейської інтеграції та права. - Вип. 8 / за ред. Д. Ягунова. - О.: Фенікс, 2012. - С. 164-169.

14. Корнута Л.М. Щодо питання врегулювання процедури притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності в Україні // Закарпатські правові читання: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. молод. учених та студентів, 9-10 квітня 2012 р. Т. II / за заг. ред. Ф.Г. Ващука, П.А. Ткачука. - Ужгород: Редакційно-видавничий центр ЗақДУ, 2012. - С. 58-61.

15. Кузьменко О.В. Місце дисциплінарних проваджень в адміністративно-процесуальному праві // Вісник Львів. ін.-ту. внутрішн. справ. - 2003. - № 2. - С. 109-119.

16. Полівчук Д.П. Дисциплінарне провадження в органах внутрішніх справ: Дис... кандидата юрид. наук: 12.00.07. - Дніпропетровськ, 2011. - 205 с.

*Корнута Л.М.,
аспірантка кафедри адміністративного і фінансового
права НУ "Одеська юридична академія"
Надійшла до редакції 16.10.2012*

УДК 342.9:351

ПОПЕРЕДЖЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЮВАНИХ ДІТЬМИ ПІД ВПЛИВОМ ЗМІ

Лактіонов Д. В.

Метою цієї статті є визначення суті й причин адміністративних правопорушень, а також заходів щодо їхнього запобігання та профілактики.

Протягом останніх років в Україні спостерігається досить стійка тенденція поширення адміністративних правопорушень серед дітей, що є негативним явищем в суспільстві. Тому актуальними постають проблеми забезпечення прав і свобод людини, чіткого правового регулювання, підвищення ефективності діяльності державних органів з попередження правопорушень серед дітей, а також виявлення причин самих правопорушень, на основі яких потім будуть вводитися запобіжні заходи.

Аналізом досліджень цієї проблеми займалися наступні науковці: Л. Шестак, О.Л. Чернецький, В.В. Черній, В.М. Колмиков, О.В. Зайчук, Н.М. Оніщенко та ін.

З розвитком інформаційного суспільства молоде покоління все більше віддаляється від усталених норм і все більше часу проводить перед телевізором і в Інтернеті, що впливає на їх психіку.

Останнім часом громадськість і науковці відзначають посилення негативного впливу на дітей засобів масової інформації. Особливо потужний вплив на молодь здійснює телебачення та Інтернет, що стають для дитини чи підлітка основним джерелом інформації.

Залежність від Інтернету й телебачення, негативні повідомлення на радіо й у друкованій продукції і як результат - втрата духовно-культурних цінностей, насильство, алкоголізм, наркоманія в дитячому середовищі, агресія, конфліктні явища та зниження активності життя. Це ті проблеми, які гостро постають у суспільстві через вплив інформаційного простору на дітей.

Сучасне вітчизняне телебачення для приваблювання уваги широкої публіки й отримання більших прибутків від реклами схильне транслювати насильницькі чи еротичні сюжети, пробуджуючи найнижчі інстинкти дитини, також вчинення нею правопорушень [9, 18].

За даними Американської медичної асоціації, за роки, проведені в школі, середньостатистична дитина бачить по телевізору 8000 убивств і 100 000 актів насильства. Крім того, дослідники дійшли висновку, що телебачення пропагує розбещеність, адже в 91 % епізодів, що показують сексуальний зв'язок між чоловіком і жінкою, партнери не одружені. Якщо дорослий ще може критично оцінювати всю цю телепродукцію й відмежовувати уяву реальність від дійсності, то дитина часто ці телевізійні схеми сприймає як план для реалізації в реальному житті й у неї поступово формується кримінальний стиль мислення [7, 266].

Дані соціологічного дослідження канд. псих. наук О.Ю. Дроздова (Ін-т психології ім. Г.С. Костюка АПН України) зазначають що 58 % молоді прагнуть копіювати поведінку телегероїв, здебільшого з іноземних фільмів, а 37,3 % молоді взагалі готові вчинити протиправні дії, наслідуючи телегероїв.

У I півріччі 2012 року на обліку в підрозділах кримінальної міліції в справах дітей ОВС України знаходилося 12837 учнів загальноосвітніх і професійно-технічних навчальних закладів. З числа дітей цієї категорії 1,6 % - у віці 6-10 років, 18,4 % - у віці 11-13 років (причому кількість дітей цієї категорії в порівнянні з аналогічним періодом 2010 року зросла на 4,1 %), 80 % - у віці 14-18 років.

За 6 місяців 2012 року дітьми скоєно 11781 адміністративне правопорушення, що на 59,4 % більше, ніж за

© Д.В. Лактіонов, 2012

аналогічний період 2011 року.

Під час проведеного нами опитування шляхом анкетування 58 дітей м. Кіровограда, які були взяті на облік службою в справах дітей за місцем їх проживання, 50 % опитаних дітей вказали, що вчинили правопорушення з корисливих мотивів, 23 % - від нудьги, 11 % - копіюючи ситуацію з телеекрану, 9 % - з хуліганських мотивів, 7 % - з потреби забезпечити себе їжею. Двадцять двоє з п'ятдесяти восьми дітей вказали, що вчинили правопорушення в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

Адміністративні правопорушення є одними з найбільш розповсюджених видів правопорушень серед дітей. Аналіз вчинюваних дітьми правопорушень дає змогу зробити висновок, що найпоширенішими серед них є куріння тютюнових виробів (ст. 175-1 КУпАП), розпивання спиртних напоїв у громадських місцях (ст. 178 КУпАП) і дрібне хуліганство (ст. 173 КУпАП).

Довгий час діяльність державних органів, переважно правоохоронних, була зосереджена на виявленні й розкритті вже вчинених правопорушень, а не на їх попередженні. Заходи ж, намічені в багатьох державних програмах правоохоронного спрямування щодо попередження правопорушень серед дітей виконувались не завжди й не належним чином. Разом з тим, вже давно доведено, що попередження є найефективнішим і найгуманнішим способом боротьби з правопорушеннями. Науковці єдині в тому, що попередження правопорушень, зокрема й тих, які вчинюються дітьми під впливом ЗМІ, є найефективнішим засобом боротьби з дитячою деліктністю [5, 144].

Важливість попередження правопорушень визначається КУпАП, ст. 1 якого одним із його завдань передбачає запобігання правопорушенням, яке є одним із напрямків попереджувальної діяльності.

Ми повністю поділяємо думку Є.В. Додіна, який зазначає, що попередження адміністративної деліктності повинно являти собою організовану державою діяльність формальних і неформальних формувань і окремих громадян, яка здійснюється на підставі й для виконання законів з метою викорінення причин і умов, які сприяють скоєнню адміністративних проступків і забезпечують формування законослухняної поведінки громадян у сфері державного управління [2, 72].

КУпАП містить окрему статтю, яка називається: “Запобігання адміністративним правопорушенням” (ст. 6 КУпАП) [6], в якій йдеться й про профілактику (виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню адміністративних правопорушень). Звідси, вважаємо нелогічним таку назву статті, оскільки запобігання є лише частиною профілактичної діяльності. На нашу думку, доцільніше було б назвати цю статтю “Попередження адміністративних правопорушень”, оскільки воно охоплює собою як запобігання, так і профілактику.

На нашу думку, попередження адміністративних правопорушень, вчинюваних дітьми - це система різноманітних видів діяльності й заходів спеціально визначених суб'єктів (як державних, так і громадських), спрямованих на усунення причин і умов, які сприяють вчиненню правопорушень дітьми.

Щодо заходів, які складають основу попередження адміністративних правопорушень, які вчинюються дітьми, то їх прийнято називати заходами протидії антигромадській мотивації [7, 304]. Такі заходи поділяються на дві групи: 1) заходи переорієнтації антигромадської установки дитини; 2) активні контрзаходи, які застосовуються до дитини правопорушника. Заходи першої групи

містять створення й підтримання на належному рівні: а) спеціальних економічних і соціально-психологічних програм, які розраховані на те, щоб діти в суспільстві отримували більш-менш повне задоволення своїх потреб і відмовлялися від протиправних намірів, тобто були соціально-захисними (наприклад, якщо дитина хоче працювати їй повинна бути надана така можливість; навчатись - теж саме; це також стосується і об'єднання дітей у мікрогрупи за позитивно спрямованими інтересами (музика, кіно, філателія тощо)); б) організаційно-правових заходів, які підвищують у дітей почуття відповідальності й виробляють у них уявлення про допустимі засоби досягнення своїх потреб; в) поінформованості дітей про специфіку правоохоронної діяльності як державних органів, так і громадських об'єднань для більш тісного співробітництва між ними. У свою чергу, активні контрзаходи - це заходи переконання, різних форм примусу, застереження й допомоги потенційним правопорушникам з метою відвернення правопорушення, а також облік правопорушень, які вчинюються дітьми.

Як вірно, на нашу думку, зазначено в п. 2 Керівних принципів запобігання злочинності серед дітей Організації Об'єднаних Націй (Єр-Ріядські керівні принципи), “для того, щоб попередження злочинності серед дітей було ефективним, необхідно об'єднати зусилля всього суспільства з метою забезпечення гармонічного розвитку підлітків при повазі до їхньої особистості. До попереджувальних заходів цим міжнародно-правовим актом віднесено: 1) забезпечення можливості одержання освіти, задоволення різних потреб молоді й створення системи їх підтримки; 2) розроблення й практичне використання спеціальних теорій попередження правопорушень серед молоді; 3) забезпечення благополуччя, розвитку, прав і інтересів усіх молодих людей; 4) облік правопорушень, які вчинюються дітьми; 5) тісне міждисциплінарне співробітництво між національними, державними й місцевими органами, які займаються попередженням правопорушень серед дітей; 6) участь молоді в процесі реалізації політики у сфері попередження правопорушень, які вчинюються дітьми.

Значна увага в Керівних принципах приділяється таким суб'єктам попереджувальної діяльності, як сім'я, навчальні заклади, ЗМІ, тобто загальним суб'єктам попереджувальної діяльності. Наприклад, у п. п. 43, 44 Керівних принципів зазначено, що “варто заохочувати засоби масової інформації в цілому та телебачення й кінематографію зокрема, які зводять до мінімуму показ матеріалів, пов'язаних з порнографією, наркотиками й насильством, зображують насильство й експлуатацію негативно. ЗМІ повинні усвідомлювати свою величезну суспільну роль і відповідальність, а також той негативний вплив, який вони здійснюють, поширюючи інформацію про зловживання молоддю наркотиками й алкоголем”. З чим ми цілком погоджуємося.

Недоліком нашого суспільства є те, що в його арсеналі домінують примусові заходи, які є менш ефективними, ніж заохочувальні. Вважаємо, що більшу б користь принесло заохочення тих телеканалів, які пропагують здоровий спосіб життя дітей, а не покарання тих, які демонструють продукцію псевдо еротичного спрямування, а також ту, яка пов'язана із зображенням культу насильства, жорстокості тощо.

Виявлення причин і умов, які сприяють вчиненню адміністративних правопорушень дітьми, визначає сутність профілактичної діяльності, яка є одним з напрямків (елементів) попередження правопорушень. Відповідно

до ст. 6 КУАП органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, громадські організації, трудові колективи розробляють і здійснюють заходи, спрямовані на "... виявлення й усунення причин і умов, які сприяють їх вчиненню ..." [6]. Виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, є одним із завдань провадження в справах про адміністративні правопорушення, що передбачено ст. 245 КУАП. А відповідно до ст. 282 КУАП орган (посадова особа), який розглядає справу, встановивши причини та умови, що сприяли вчиненню адміністративного правопорушення, вносить у відповідний державний орган чи орган місцевого самоврядування, громадську організацію або посадовій особі пропозиції про вжиття заходів щодо усунення цих причин і умов. Про вжиті заходи протягом місяця з дня надходження пропозиції повинно бути повідомлено орган (посадову особу), який вніс пропозицію.

Розглянемо підходи деяких вчених щодо визначення причин і умов вчинення правопорушень. В.М. Кудрявцев причини та умови вчинення правопорушень поділяє на суб'єктивні й об'єктивні. Де під суб'єктивними вчений розуміє "елементи соціальної психології, що суперечать ідеології суспільства". Під об'єктивними "певні суперечності в суспільному житті, економічних і соціальних відносинах людей" [8, 126].

На думку О.М. Джужи, Н.Ф. Кузнецової та деяких інших вчених, витоками й причинами кожного правопорушення є, з одного боку, особистісні властивості правопорушника - його потреби, погляди, інтереси, ставлення до різних соціальних цінностей і вимог, також правових, а з другого - сукупність зовнішніх обставин, які викликають намір і рішення вчинити правопорушення [4, 121].

О.М. Бандурка та А.Ф. Зелінський серед причин конкретних правопорушень називають: особу правопорушника; обставини її формування; конкретну ситуацію, в якій було вчинено правопорушення [2, 152].

Зважаючи на те, що вчені одні й ті самі явища відносять до причин або до умов вчинення правопорушень, на нашу думку, доцільним є розгляд причин і умов вчинення правопорушень дітьми в комплексі, тобто не поділяючи їх окремо на причини чи умови. Такий підхід вважаємо більш доцільним, оскільки він унеможливує плутанину в розумінні профілактичної діяльності як цілісної системи. Звідси більш доречним є поділ причин і умов вчинення правопорушень дітьми на дві групи: 1) ті, які залежать від особистісних властивостей дитини; 2) ті, які залежать від зовнішнього оточення.

Провідну роль у здійсненні профілактики правопорушень, вчинюваних дітьми під впливом ЗМІ, відіграють органи внутрішніх справ (далі ОВС) України. Зазначимо, що в ОВС профілактичну функцію здійснюють усі структурні підрозділи та служби в межах своїх повноважень, використовуючи при цьому властиві тільки їм форми й методи діяльності. У структурі ОВС виділено дві основні групи суб'єктів профілактики правопорушень серед дітей. До першої віднесено ті служби й підрозділи, які здійснюють профілактичну роботу серед дітей поряд з виконанням ширших службових обов'язків (слідчі підрозділи, кримінальна міліція, міліція громадської безпеки тощо). Друга група - служби й підрозділи, які безпосередньо здійснюють профілактичну роботу серед дітей (кримінальна міліція в справах дітей, приймальники-розподільники для дітей, дільничні інспектори міліції) [1, 52].

Підтримуємо думку К.А. Гусевої про те, що однією з визначальних причин низького рівня запобігання правопорушенням міліцією є недосконалість первинного статистичного обліку попереджених правопорушень і повна відсутність статистичної звітності за цим напрямком роботи. Як результат, на сьогодні немає системи реального відображення стану попередження та припинення міліцією правопорушень на стадії їх готування й замаху на них. Досліджуючи вчинення адміністративних правопорушень дітьми під впливом ЗМІ, виявилось також, що статистичних даних про причини та умови, що сприяли вчиненню правопорушень взагалі ніхто не веде.

З метою вирішення цієї проблеми пропонуємо визначити й закріпити в нормативному порядку форми статистичного обліку й звітності стосовно результатів запобігання правопорушенням, причин і умов, які сприяли їх скоєнню, а також критеріїв оцінки цієї діяльності.

Підводячи підсумок цьому підрозділу, зазначимо, що попередження адміністративних правопорушень, які вчинюються дітьми, є гуманним, дійовим і найбільш ефективним засобом (способом) скорочення кількості адміністративної деліктності, оскільки воно пов'язане з такими заходами з боку держави й суспільства, які спрямовані на виявлення й усунення причин і умов, що сприяють правопорушенням. Однак для того, щоб попередження правопорушень серед дітей було ефективним, необхідно спрямувати зусилля всього суспільства на забезпечення гармонійного розвитку дітей, з одного боку, та при повазі до їх особистості, з другого. Лише суспільство, яке шанує своїх дітей, спроможне навчити їх з повагою ставитися до виконання встановлених ним правил поведінки.

Література

1. Александров Ю.В. Кримінологічна характеристика та попередження злочинності дітей // Кримінологія і профілактика злочинів. - К., 2000. - С. 52-54.
2. Бандурка О.М. и др. Юридическая психология. Ученик. - Х.: Изд-во ун-та внут. дел., 2001. - 415 с.
3. Гордієнко Г.В. Входження України у всесвітню систему інформації. // Нова політика. - 1999 р. - № 5 - С. 136.
4. Джужа О.М., Моїсеєв Є.М., Василевич В.В. Кримінологія / За заг.ред. О.М. Джужи - К.: Атіка, 2003. - С. 189.
5. Злочинність дітей: причини, наслідки та шляхи запобігання: навч. посіб. / під ред. С.І. Яковенко, Н.Ю. Максимов, Л.І. Мороз. - К.: Вид. А.В. Паливода, 2006. - 236 с.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. - 1984. - № 51. - Ст. 1122.
7. Мізерна О.О. Вплив телебачення та відеофільмів на прояви агресивності в підлітковому віці // Психологія. Збірник наукових праць НПУ імені М.П. Драгоманова. Випуск 13. - К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2001. - С. 304-313.
8. Фицула М. Педагогічні проблеми профілактики правопорушень дітей // Право України. - 1995. - № 8. - 487 с.
9. Чорна Л. Сучасне телебачення та його вплив на внутрішній світ і поведінку людини // Психолог. - 2003. - № 46. - С. 18-22.

Лактіонов Д.В.,
здобувач Національної академії внутрішніх справ
Надійшла до редакції 16.10.2012